

nem hárit kötelezettséget arra a félre, aki a nyilatkozatot egyáltalán nem tette. A telekkönyv világában viszont a forgalmi érdek akkor is keresztül töri magát, ha a telekkönyvi jogosult az ingatlanak secundus nevére kerülésében, tehát a látszat felkeltésében ártatlan, attól teljesen távolálló. Az ellentétes elbírálás oka az, hogy a telekkönyvi forgalom biztonsága még a látszat felkeltésében semmi felelősséggel nem terhelhető jogosult rovására is érvényesüljön, tehát a látszat védelem a látszat felidézésében való felelősség hiányában is érvényesüljön.

5. A forgalmi érdek honorálásának különös esete a H. T. 133. §-a. A szakasz szerint „azon jóhiszemű harmadik személyek előnyére, akik érvénytelen házasságban élő házastársakkal az érvénytelenné nyilvánításig jogügyletekbe bocsátkoztak, az érvénytelen házasság az érvényes házasság joghatályával bir“. Jogtechnikailag ez az elrendezés a „házastársak“-kal kötött szerződés“ szilárdjogusítása. A harmadik szerződő fél mentes azon kifogástól, hogy a házasság érvénytelensége a szerződés érvényét valamiképen érinti. A szövegezés úgy hat, mintha a törvény a harmadikra tekintettel a házasságkötést tenné szilárdjoguvá. Tartalma szerint azonban nem a házasságkötés, hanem a „házastársak“ ügylete nyer szilárdjogu kiképzést. A szilárdjoguság alapja: a látszat védelem elve. A törvény oltalma csak a jóhiszemű harmadik személynek szól, vagyis, aki a látszat alapján bocsátkozott jogügyletbe.

A fenti eseteket egyrészt annak igazolására soroltuk fel, (a felsorolás teljességére való igény nélkül) hogy a szilárdjoguság a jogélet messzemenő területein érvényesül, másrészt, hogy a szilárdjoguság jogtechnikai eszközei dogmatikusan el-eltérő formát ölthetnek.

B. S.

A jóhiszeműség és tisztesség a magánjogban. Írta: *Dr. Kelemen László*. A könyv előszavában szerző témáját a magánjog keretszabályainak tekinti. A könyv I. és II. része ennek következőképp a jóhiszeműség szerepét a magánjog egész terjedelmére kihatóan, minden ágára kiterjedően tárgyalja; a III. rész kissé elmarad ettől a programmatikus kijelentéstől és a jóhiszeműség és tisztesség szerepe az „egyes jogviszonyokban“ felírás alatt, amely ugyancsak felölelhetővé tenné a magánjog egész területét — egyes — nem is valamennyi — kötelmi jogi témára korlátolja a maga tárgyalási anyagát. Nem kétséges a szerző előtt sem, hogy a jóhiszeműség a dologjog világát épügy áthatja, mint a család- és örökjogét. A kötelmi jog kiemelése inkább az alkalmazás aktualitásának sűrűbbségét jelenti, nem a téma inaktualitását.

A szerző elvi tételei sorában helyeselni kell a jogi realizmusra támaszkodó azt az önmérséklést, amely az „erkölcs követeléseivel” (Somló Bódog kifejezése) szemben a jog önálló imperiumát hirdeti, a tételes jog nem követelhet többet, mint amire az átlag ember képes. Ezmények irányíthatják a jogot, de nem zsarnokoskodnak felette. Kevésbé helyeselhető a méltányosságnak a jóhiszemőtől való elválasztása és a méltányosság-
nak olyatén felfogása, hogy az nem a tárgyi jog része, hanem a jog alkalmazásának a bírót irányító elve. A bíró azért alkalmazza a méltányosságot, mert a jog tétele azt előírja; nem azért, mert a bírónak a méltányos ítélet hozatalára szabadsága van. A Kúria P. VI. 6402/1924. sz. ítélete (ld. Polgári Jog I. évf. 72. lap) klasszikus tömörséggel ad a magyar gyakorlat felfogásáról képet. Minden esetre megemlítendő, hogy maga a szerző is szükségesnek jelzi a méltányosság önálló analizisét és rövid megjegyzéseit csak a jóhiszem témájával való összefüggéssel indokolja. Ezzel kapcsolatban foglalkoztatja a szerzőt a jóhiszem elvének a jogbizonytalanság fokozását kiváltó „hátránya”. Helyesen utal arra, hogy mindenki, aki a társadalom közfelfogásában élő erkölcsi elvekhez igazodik, e magatartásában nem lesz meglepetéseknek kitéve. A jóhiszem elve csak annyiban idézhet elő jogbizonytalanságot, mint bármely más keretszabály. Ha pedig a jogrend nem nélkülözhetette a jóerkölcsök fogalmát, a jóhiszem érvényesülése sem rekeszthető ki a jogbiztonság növelésére.

A jóhiszeműségnek a jogbiztonsághoz való viszonya mérlegénél jelentőség jut a szerző azon tételének (amelynek ezt a jogbiztonsági vonatkozását szerző nem hangsúlyozza), hogy a hatóság discretionarius jogköre betöltésénél is kötelező a jóhiszem. „A jog discretionarius volta sem ad menlevelet annak rosszhiszemű és tisztességtelen gyakorlására” (24. l.). Ugyancsak a jogbiztonsági síkon nyeri el valódi fontosságát ez a szerző által is vallott tétel, amelynek szövegezése a szerző egyéni formájában szerencsés: a jóhiszeműség nem vezethet soha valamely pozitív jogtétel félretolására. Ennek a kategorikusan merev tételnek területét azonban megszükiti azzal, hogy a törvény betűjéhez való kötetlenséget nem szabad összetéveszteni a jog szabályaitól való függetlenséggel. Érdekesek a joggal való visszaélésről szóló fejtegetések. Szerző itt főleg a francia irodalomra támaszkodik és a visszaélést abban látja, ha valaki jogát más cél érdekében gyakorolja, mint amely célra a törvény a jogot megadja. Néhány év előtt valaki egy kereskedő ellen fennálló néhány követelést megvett, csak azért, hogy hitelezői minőségben az adós ellen csődöt nyitasson és a csőd révén megnyiljék a háztulajdonos részére az üzlet felmondás lehetősége, amelynek kibérlésére ő a háztulajdonossal előre megegyezett. Bíróságaink:

a joggal való visszaélést az adott esetre a csődnyitási kérelem tárgyalása során nem fogadták el. Gyakorlatunkra kívánatos volna, ha szerző okfejtései nyomán a joggal való visszaélés szigorúbban bíráltnak el. Almási Antal nyomán — akinek a hatása a könyvben ismételten meg-megcsillan, igen szépen fejtegeti a szerződéskötési gondosság és általában a szerződéskötéssel kapcsolatos kötelezettségek (tárgyalási felelősség, közlési, tájékoztatási, igazmondási kötelezettség) kérdését. Jelentékeny szerep jut a jóhiszeműségnek a szerződés értelmezés terén. Szerző ügyesen használja fel bírói gyakorlatunkat. Igen józan és megszívlelendő a szerző azon tétéle, hogy az értelmezés útján csak a jogügyletet lehet kiegészíteni, nem pedig a felek akarátát. A bíró nincs jogosítva a felek helyetti rendelkezésre.

Végigviszi a szerző a jóhiszeműség követelményeinek érvényesülését a szerződés teljesítése kérdésében is. Többeknek történt gabonaeladás esetén az aránylagos teljesítés szabályát a Reichsgericht ítéletére hivatkozással, állapítja meg, holott a magyar gyakorlat is ismeri a döntést. (Ld. Polgári Jog 1932. évf. 276. lap, Kúria P. VII. 7850/1930. sz. döntését és az ahhoz fűzött megbeszélésünket) és az MMT. 1137. §-a is felvette a szabályt. A teljesítési kötelezettség keretében tárgyalja a clausula rebus sic stantibus régi problémáját, valamint a feltevést, az Oertmann értelmében vett „Geschäftsgrundlage” jogi jelentőségét. Részletesen tárgyalja a szerző a gazdasági lehetetlenülésnek a jóhiszeműséggel való összefüggését — a kötelelem egyensúlyát véve szabály alapul. Röviden és feltűnő mostohán bánik el az exceptio doli generalissal, amit támad, noha ez az intézmény szinte hivatásszerűleg a jóhiszem és tisztesség — más jogszabályra támaszkodni nem tudó követelményeit akarja jogi hatályosuláshoz juttatni. Ugyanakkor helyesen értékeli a contra proprium factum elvét. A késedelmes jogérvényesítés jogvesztő hatásának külön fejezetet szentel. Megtévesztő, Siebert nyomán vallott az a felfogása, amely a jogvesztő hatást az elévüléssel ellentétesen nem egyedül az időmuláshoz, hanem az illoyalis késlekedéshez köti. A jogérvényesítéssel való késlekedésnek a jogvesztő hatás előidézéséhez nem kell illoyalásnak lenni — hanem a joggyakorlás elkésett érvényesítésében kell az illoyalitásnak fennforogni. A jog nem érvényesítése történhetett emellett teljes jóhiszeműséggel is. Legjobban mutatja a különbséget a védjegy késői megtámadása oly időben, amikor az ellenfél már hosszú ideig költelekezett a védjegy népszerűsítése érdekében és a késői megtámadás az időközben beérkezett védjegy előnyeinek élvezetétől fosztaná meg a megtámadottat. A téma kötelmi létszakok szerinti tárgyalás során különböző részletkérdéseket tárgyal szerző a jóhiszem szerepéről a kötelelem teljesítése kereté-

ben. Ezek közül kiemeljük a részteljesítés és a chikan kérdéseiről szóló fejtegetéseket.

A könyv III. része a jóhiszeműség szerepét az egyes jogviszonyokra szerződéstípusok szerint tárgyalja. Ez a rendszerezés szükségszerűen ismétléseket von maga után, mert az általános részben tárgyalt esetek és témák most az egyes jogügyletek tárgyalása kapcsán visszatérnek. Viszont ez a beosztás a könyvet alkalmilag segédeszközként használó gyakorlati ember számára a könnyebb tájékozódást nyújtja, a keresett téma könnyebb, gyorsabb fellelését eredményezi.

Kelemen könyve úgy az irodalom, mint a bírói gyakorlat teljes ismeretéről ad számot; itt-ott az irodalmi hatás erősen érezhető és az önállóság ezzel járó alacsonyabb fokára tekintet nélkül is — ami részben az önállóságra kevesebb alkalmat szolgáltató téma következtében is — a munka mindenképpen elismerést érdemel.

B. S.

Dr. Rudolf Loránt: A forgatmány. A szerző, aki a váltójog dogmatikájához „A váltóadás védekezése” című tanulmányával már érdekes adalékkal járult hozzá, ezúttal tágabb körre kiterjedő kérdés dogmatikai feldolgozására vállalkozott. Ezt a vállalkozását szerencsésnek tartom, nemcsak azért, mert alkalmat nyújt számos, az irodalomban eddig vitás kérdésnek alapos megvilágítására és többhelyütt ügyes megoldására, hanem főleg azért, mert a forgatmány intézményében, mely az értékpapír jogának nyilván legjelentősebb eleme, olyan materiát volt alkalmam feldolgozni, amelynek minden részletkérdése a gazdasági életben mutatkozó dinamikus kihatásainál fogva a legnagyobb figyelemre tarthat igényt.

Szerző a forgatható értékpapírokra és azok átruházására vonatkozó általános tanok ismertetése után, munkájának második fejezetében részletesen foglalkozik elsősorban a *váltóforgatmány* szabályaival, és pedig külön a rendes váltóforgatmányra és a korlátolt hatályú váltóforgatmányokra vonatkozó elmélettel, jogszabályokkal és az azokhoz kapcsolódó bírói gyakorlattal. Mínthogy itt a forgatmány értékpapírszerű átruházó, igazoló és kötelező hatásait részletesen — többhelyütt az uralkodó felfogással, részben meggyőző érvekkel, szembeállítva — ismer-teti, a *csekkforgatmány* és a *kereskedelmi jogi papírokon lévő forgatmány* kérdéseivel kevésbé részletesen kell foglalkoznia. Így is azonban munkájának éppen ebben a részében nagyon figyelemreméltó megállapításokat találunk, különösen azokban a vizsgálódásokban, amelyeket a szerző a közraktári jegy és a névreszóló részvény forgatására vonatkozó szabályoknak szen-